

Kuriozno tumačenje nekog teksta sv. Tome Akvinskog.

Priopćio: Dr I. A. Ruspini.

»Vesnik Srpske Crkve« od marta o. g. str. 177—198. donosi iz pera jeromonaha Dr. Irineja Gjorgjevića članak pod naslovom »Pravoslavlje i socijalni problemi«. U opasci na str. 177. zabilježeno je, da je to: »Predavanje, održano u Nedelju Pravoslavlja u velikoj dvorani Univerziteta u Beogradu, 4. III. 1928. g.«.

U članku veli se (na str. 181.—182.): »Diletantski poznavaooci srednjevekovnog Zapada bi na osnovu iznesenih činjenica očekivali da Crkva, kao duhovnija i idejnija, iz ovog nedelikatnog hrvanja sa državom izade kao pobedilac i sprovede socijalne reforme na hrišćanskim načelima. No u Crkvi je gospodarilo ukočeno, statičko shvatanje i društva i religije.¹ Hrišćanski, socijalno napredniji duhovi, koji su državu i Crkvu smatrali za progresivne zajednice, bili su izloženi opasnosti da više ili manje postanu jeretici ili bar antiklerikalci. Izuzev njih, retko je ko i uvidao da hrišćanstvo ima specifično svoja načela socijalnog života, osem u koliko se ticalo ličnog moralnog života u užem smislu. Čak i najistaknutiji teolog Srednjeg Veka, Toma Akvinski, ma koliko da je bio ispred svoga vremena, definitivno je pisao: »Što se tiče spoljašnjih obaveza, novi zakon ne sme ništa dodavati starom«. (Nota 1. »Lex nova super veterem addere non debuit circa exteriora«. — Summa Theol. I, 2, 108, art. 2.)² Vodena tako ukočenim shvatanjem socijalne misije hrišćanstva, Crkva je preko sveštenstva marljivo motrila da svaka u tadašnjem feudalnom uređenju postojeća društvena klasa izvršuje svoje dužnosti prema onima iznad kao i prema onima ispod sebe.«

Tekst sv. Tome, koji (okrnjen) glasi: »Lex nova super veterem addere non debuit circa exteriora«, prevodi Dr. J. Gjorgjević: »Što se tiče spoljašnjih obaveza, novi zakon ne sme ništa dodavati starom«. Ovaj je prijevod posve pogrešan. Izraz debuit nije prezent, već perfekt. Glagol debere ne znači tu smjeti, već trebati. Izraz lex nova ne znači svaki novi zakon, već novozavjetni božanski ili evangjeoski zakon; izraz lex vetus ne znači svaki raniji zakon, već starozavjetni božanski zakon. Pravi je potpuni

¹ Tko da se ovdje ne sjeti one narodne: Rugala se sova sjenici...!

² Potcrtano po nama.

smisao upitne rečenice sv. Tome: *Budući da se u Staromu Zavjetu,³ što se tiče spoljašnjih čina, nalaze svi moralni principi, to nije potrebno bilo da Novi Zavjet u ovoj stvari isto dodade Starom Zavjetu. Navodimo kontekst,⁴ iz kojega je sve ovo očividno.*

»Art. II. *Utrum lex nova sufficienter exteriores actus ordina-verit.⁵ Ad secundum sic proceditur. I. Videtur quod lex nova insufficienter exteriores actus ordina-verit... Conclusio. Lex nova exteriores actus⁶ sacramentales et morales, qui de se ad rationem virtutis pertinent, praecipiendo vel prohibendo, sufficienter determinavit;⁷ caeterorum vero actuum exteriorum, quosdam singulorum hominum, quosdam ecclesiae praesulum reliquit arbitrio. Respondeo dicendum quod sicut dictum est (art. praec.), lex nova in exterioribus illa solum praecipere debuit vel prohibere, per quae in gratiam introducimur, vel quae pertinent ad rectum gratiae usum ex necessitate. Et quia gratiam ex nobis consequi non possumus, sed per Christum solum, ideo sacramenta, per quae gratiam consequimur, ipse Dominus instituit per se ipsum... Rectus autem gratiae usus est per opera charitatis; quae quidem, secundum quod sunt de necessitate virtutis, pertinent ad praecepta moralia, quae etiam in veteri lege tradebantur. Unde quantum ad hoc lex nova super veterem addere non debuit circa exteriora agenda.⁸ Determinatio autem praedictorum operum in ordine ad cultum Dei pertinet ad praecepta caeronomialia legis; in ordine vero ad proximum, ad judicialia, ut supra dictum est (qu. XCIX, art. 4); et ideo quia istae determinationes non sunt secundum se de necessitate interioris gratiae, in qua lex consistit, ideo non cadunt sub praecepto novae legis; sed relinquuntur humano arbitrio;⁹ quaedam quidem quantum ad subditos, quae scilicet pertinent singillatim ad unumquemque, quaedam vero ad praelatos temporales vel spirituales, quae scilicet pertinent ad utilitatem communem. Sic igitur lex nova nulla alia exteriora opera determinare debuit¹⁰ praecipiendo vel prohibendo, nisi sacramenta et moralia praecepta, quae de se pertinent ad rationem virtutis, puta non esse occidendum, non esse furandum, et alia huiusmodi.«*

Tko ovo i jednom samo pročita, mora da se čudom čudi, kako je Dr. Irinej Gjorgjević mogao, pa još pozivom na sam tekst, pripisati sv. Tomi i katoličkoj nauci skrajnu (sit venia verba) glupost:

³ T. j. u dekalogu.

⁴ Summa theol., 1a 2ae, qu. 108, art. 2.

⁵⁻¹⁰ Potcrtano po nama.

da novi ljudski (gradanski, crkveni) zakon, što se tiče spoljašnjih obaveza ili čina, ne smije ništa dodavati ranijem zakonu.

U takovom se eto svjetlu i u Vesniku Srpske Crkve i na akademickom tlu svećenstvu i drugoj inteligenciji prikazuje u dvadesetom vijeku pod vidom znanosti nauka najboljeg katoličkog teologa i same Crkve!

Mi uostalom ne vjerujemo, da je Dr. I. Gjorgjević u ruci imao Summu sv. Tome, već držimo, da je ovdje, po već uobičajenoj tamo metodi, svoju kurioznu tvrdnju bez svake akribije naprosto prepisao iz kakvog protestantskog auktora pak prepuštamo cijenjenim čitateljima, da odluče, da li taj auktor zajedno sa Dr. I. Gjorgjevićem spada u »diletantske poznavaoce srednjeverkovnog Zapada«.

Kaptolska tvrđava Sisak.

Dr. L. Ivančan.

Godine 1524. pisao je kralj Ljudevit, zagrebačkomu Kaptolu, da Petar Erdödy (Erdevdy) nećak glasovitoga kardinala i ostrogonskoga nadbiskupa, kani na utoku Kupe u Savu sagraditi tvrđavu, ali da ne imade u tu svrhu potrebni kamen, stoga je zamolio kralja, da zatraži Kaptol i zagrebačkoga biskupa, neka bi Erdödiju dali kamenje nekadanjega grada Siska, koje uzalud leži od gradskih ruševina po ondješnim poljanama. Ta bi tvrđava mnogo koristila cijeloj kraljevini Slavoniji, pak stoga kralj savjetuje Kaptolu, da toj želji Petra Erdöda udovolji. Istodobno javlja, da je o toj stvari pisao i biskupu. (Marčelević, Synopsis diplomatum, u metrop. knjižnici.)

Kraljevo pismo ne nalazi se danas više u kaptolskom arhivu, već je samo regist kanonika Marčelevića poznat, a znade se i to, da kaptol nije prema kraljevoj želji dao Petru Erdödyju kamenje od ruševina staroga sisačkoga grada, već je u potonje doba sam gradio sisačku tvrđavu, upotrijebiv za tu gradnju bez dvojbe kamenje od ruševina nekadanjega grada Siska.

Petar Erdödi hotio je valjda stoga graditi kod Siska utvrdu, da zaštiti svoj posjed Moslavinu od turskih provala, odnosno od osvojenja toga posjeda. Čega se je Petar Erdödy bojao, to se je skoro i dogodilo, jer su već god. 1545. Turci Moslavinu zauzeli. Pošto su Turci osvojili Jasenovicu, bijaše im slobodan prolaz u zemlju među Savom i Dravom, stoga se je već g. 1544. nastojalo oko toga, da se koje mjesto na Savi utvrdi, te time zapriječi daljnja provala u zapadne krajeve. Kaptolske utvrde onkraj Kupe, naročito gornji i doljni Gradac te stara Petrinja, bile su preslabe, da odupru tur-